

Om värdering av fordringar i utlåningsrörelse

Av bankdirektör Lennart Stange

Frågan om den skattemässiga värdesättningen av "tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning (lager)" regleras i anvisningarna till 41 § kommunal-skattelagen. Där meddelas numera strikta regler om lägsta i taxeringshänseende tillåtna värde å lager i allmänhet, d. v. s. vad som vanligen benämnes varulager. För bl. a. penningförvaltande företag representerar medel placerade i aktier, obligationer, lånefordringar m. m. och ibland även fastigheter omsättningstillgångar, för vars skattemässiga värdering regler även givits i nämnda anvisningar. För nu nämnda företag och tillgångar är de eljest gällande, i detalj utformade värderingsreglerna (huvudregeln om nedskrivning till 40 % av anskaffningskostnaden jämte de båda supplementärreglerna) *icke tillämpliga*. I stället ges en allmän regel av mera obestämd innebörd, vilken numera har följande utformning: "Värdet å lagret av nu avsedda tillgångar skall upptagas till vad som med hänsyn till risk för förlust, prisfall m. m. framstår såsom skäligt". Denna formulering tillkom vid 1955 års reform av företagsbeskattningen och har varit tillämplig sedan 1957 års taxering. Före 1955 års beskattningsreform gjordes i *lagreglerna* (till skillnad mot *praxis*, jämför nedan) ingen åtskillnad mellan varor i allmänhet och penningförvaltande företags placeringar i bl. a. lånefordringar, utan för samtliga

kategorier av lager gällde endast den allmänna regeln i anvisningarna till 41 § KL: "Den i räkenskaperna gjorda värdesättningen å tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning — — — skall endast om särskilda omständigheter därtill föranleda frångås vid inkomstberäkningen".

Före 1955 års lagstiftning

I *praxis* hade man redan före tillkomsten av 1955 års regler försökt att tillskapa vissa fasta normer för bedömningen av i skattehänseende lägsta tillåtna lagervärdering. Detta gällde *såväl* betr. lagerartiklar (varor) i mera inskränkt och gängse mening — alltså sådana varor, som numera omfattas av de siffermässigt preciserade värderingsreglerna i flernämnda anvisningar — *som* penningförvaltande företags och försäkringsföretags placeringar i olika omsättningstillgångar. Betr den förstnämnda gruppen hade så småningom en tämligen fast *praxis* utbildats (huvudregel nedskrivning till 30 % av lagrets anskaffningsvärde). Vad betr den *senare kategorien* hade också en viss *praxis* utbildats, som dock knappast kan betecknas som allmän, eftersom den praktiskt taget uteslutande tillämpades av mellankommunala prövningsnämnden (som ju handlägger taxeringen av de allra flesta företag inom

ifrågavarande kategori). Icke heller ifråga om fasthet torde dessa av praxis utbildade regler kunna mäta sig med motsvarande praxis ifråga om värdesättning av varor i allmänhet.

Efter 1955 års lagstiftning

1955 års lagändringar synes icke ha föranlett någon ändring av ifrågavarande praxis, vilket i och för sig synes riktigt och naturligt, enär den år 1955 tillkomna värderingsregeln för omsättningstillgångar i penningförvaltande företag och försäkringsföretag icke torde ha avsetts innebära någon ändring i sak av den tidigare gällande allmänna regeln.

Emellertid har avsaknaden av en fast och klar praxis — mot bakgrunden av den väl vaga författningsregeln rörande värdering av sistnämnda tillgångskategorier — så småningom alltmer gjort sig gällande och särskilt starkt betr försäkringsföretagens lagervärderingsproblem. Efter framställning från försäkringshåll meddelade därför riksskattenämnden år 1957 vissa anvisningar angående värdesättningen för försäkringsföretags lager av aktier, obligationer, lånefordringar m. m. vid 1957 års taxering (riksskattenämndens meddelanden 1957 nr 2:2). I dessa anvisningar erinrades bl. a. om det ovan återgivna stadgandet i anvisningarna till 41 § KL samt om departementschefens uttalande i prop nr 100/1955 angående önskvärdheten av vägledande uttalanden av riksskattenämnden. Riksskattenämndens meddelande utmynnade i att — i avvaktan på blivande detaljerade anvisningar — samma värderingsnormer, som tillämpats vid tidigare taxeringar, alltså borde godtagas. Samma rekommendation *upprepades 1958* (riksskatte-

nämndens meddelanden nr 1:3) och *först 1959* (riksskattenämndens meddelanden nr 1:3) förelåg ifrågavarande definitiva anvisningar. Därvid meddelades specifika regler för olika typer av omsättningstillgångar, varav i detta sammanhang närmast intresserar följande. Lägsta vid taxering godtagbara värde skulle utgöra, beträffande

Inteckningslån, ifråga om

a) bostads-, kontors- och affärsfastigheter:

98 procent av anskaffningsvärdena för lån liggande inom 2/3 av taxeringsvärdet och 95 procent av anskaffningsvärdena för lån liggande över 2/3 av taxeringsvärdet;

b) andra fastigheter:

95 procent av anskaffningsvärdena för lån liggande inom 2/3 av taxeringsvärdet och 92 procent av anskaffningsvärdena för lån liggande över 2/3 av taxeringsvärdet.

Övriga värdehandlingar:

95 % av anskaffningsvärdena.

Tillika meddelades vissa övergångsbestämmelser att gälla vid 1959—61 års taxeringar, innebärande att även lägre värden än vad som följde av de nya reglerna borde kunna godkännas vid nämnda taxeringar under vissa förutsättningar.

För *penningförvaltande företag* har behov av liknande anvisningar icke ansetts föreligga, varför riksskattenämnden hittills icke meddelat sådana och, såvitt bekant, icke heller har för avsikt att göra detta. Förklaringen härtill är närmast den att den praxis betr lagervärderingsprinciperna, som framförallt utvecklats av mellankommunala prövningsnämnden

vid dylika företags taxering, ansetts tillfredsställande.

Sistnämnda praxis har utbildat klara och detaljerade regler beträffande nedskrivningsrätten för svenska skattkammarväxlar, obligationer av olika typ, utländska valutor och vissa andra specifika typer av omsättningstillgångar. Betr lånefordringar — närmast utlåning till allmänheten — har huvudregeln kommit att bli att den maximalt godtagbara nedskrivningen utgör 5 % av summa beviljade krediter.

Ett rättsfall från kammarrätten

Mot bakgrunden av bl. a. ovannämnda förhållanden synes man böra bedöma kammarrättens nyligen meddelade utslag i ett av de få mål, som förts upp till skattedomstolarna, rörande värdering av lånefordringar med karaktär av omsättningstillgångar, d. v. s. "lager". Här åsyftas kammarrättens numera lagakraftvunna utslag av den 20 februari 1962 i mål angående *Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolags* (f. d. Inteckningsbanken AB, numera Svenska Intecknings Garanti Aktiebolag) *taxering år 1957*, där beskattningsnämnderna hade nedsatt bolagets värde regleringsreserv (nedskrivning av bolagets lånefordringar) från 3.000.000 kr till 30.000 kr. Det var sålunda i målet fråga om en synnerligen markerad skiljaktighet i uppfattningen om såväl behovet av som den formella rätten till reservering för ifrågavarande ändamål. Då en omfattande utredning och riklig argumentering från båda parter sida förekommit i målet, och dess utgång — ehuru frågan likväl icke underställts regeringsrättens prövning — synes vara ur principiell synpunkt mycket intressant,

torde det icke vara opåkallat att här lämna en redogörelse för de viktigaste synpunkterna på värderingsfrågan i nämnda mål.

Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag (Inteckningsbanken AB) hade genom ett fusionsavtal år 1955 överlåtit sin bankrörelse till Svenska Handelsbanken (och i mindre omfattning till annan bank) samt bedrev därefter allenast s. k. "hypoteksrörelse". Enligt den nya bolagsordning, som efter fusionen fastställdes för Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag, bedrev bolaget hypoteksrörelse och skulle ha till föremål för sin verksamhet att *avveckla denna rörelse*. Rörelsen omfattade utlänning av lån mot säkerhet av inteckning i fast egendom eller tomträtt, att lämna byggnadskreditiv samt att anskaffa medel för nämnda verksamhet. Utlåningsrörelsen var begränsad till fast egendom eller tomträtt inom Stockholms stad. Den var ävenledes begränsad med avseende å karaktären av bebyggelsen på den fasta egendomen eller den med tomträtt innehavda marken. Utlåning finge endast ske mot säkerhet av inteckningar inom 70 % av fastighetens taxeringsvärde resp (betr tomträtt) av byggnadens taxeringsvärde. Finansiering av verksamheten finge ske genom dels utgivande av obligationslån (eftersom rörelsen skulle avvecklas finge dock inga nya obligationslån upptagas) och dels upptagande av reverslån mot säkerhet av inteckningar i sådan fast egendom eller tomträtt, varå lån finge utlämnas.

På initiativ av vederbörande taxeringsintendent verkställdes år 1956 utredning rörande bolagets verksamhet, bl. a. i form av taxeringsrevision. Utredningen resulterade för lagervärderingens vidkommande i att man *betr 1956 års taxering* ifrå-

gasatte att den per den 31/12 1955 föreliggande lagerreserven (nedskrivningen) av 3.000.000 kr — vilket svarade mot utestående fordringar å ett belopp av 223.648.575 kr — vore i stort sett obehörlig. Man föreslog återförande till beskattning av huvuddelen av reserven eller 2.290.000 kr. Förslaget återtog emellertid med motiveringen att någon beskattning icke kunde ifrågakomma av formella skäl på grund av de vid 1956 års taxering ännu gällande bestämmelserna i anvisningarna till 41 § KL (jämför ovan om 1955 års företagsbeskattningsreform). Med de "formella skälen" åsyftades den tidigare praxis, som innebar att då en otillbörligt stor dold reserv ansågs hava bildats en taxeringsmässig "uppskrivning" likväl icke kunde ske i annan mån än reservens relativa storlek ökats under beskattningsåret. Denna förutsättning förelåg icke, eftersom reserven för utestående fordringar under år 1955 icke blott absolut utan även procentuellt hade minskats.

Man återkom emellertid till saken *vid 1957 års taxering*, då de nya lagervärderingsreglerna hade trätt i kraft och ansågs bl. a. innebära att nyssnämnda praxis upphävts. Sistnämnda uppfattning lämnades också i målet obestridd. *Per ultimo 1956* utgjorde värderegleringsreserven alltså 3.000.000 kr, vilken svarade mot utestående fordringar, som då hade sjunkit till ett belopp av 190.409.861 kr. Taxeringsnämnden krävde att dessa fordringar borde fördelas på två "rörelsegrenar", nämligen dels bolagets huvudsakliga verksamhet, den s. k. hypoteks-rörelsen, vartill praktiskt taget samtliga fordringar eller 189.887.661 kr hänfördes, dels bankrörelse. Angivna fordringar utgjordes av lån mot säkerhet i in-

teckningar liggande inom 70 % av taxeringsvärdet. Återstoden av fordringsbeloppet, 522.200 kr, utgjordes av icke avlyftade byggnadskrediter, vilka ansågs ingå i en av bolaget alltså bedriven bankrörelse. Taxeringsnämnden konstaterade vidare att några under beskattningsåret konstaterade förluster å utlämnade inteckningslån icke förelåg. I samband med tidigare förslag rörande 1956 års taxering hade konstaterats att förlusterna å inteckningslån under tioårsperioden 1946—55 uppgått till allenast 25.344 kr. I samband med tidigare granskning och förslag hade av fiskus även hävdats att "Risken för förlust på de egentliga hypotekslånen är med hänsyn till lämnade säkerheter praktiskt taget utesluten. Några avkastningsrisker torde ej heller föreligga. Bankens" (firmanamnet var 1956 alltså Inteckningsbanken AB) "rörelse — såväl inlåning som utlåning — är under avveckling och obligationsupplåningen är bunden vid fördelaktiga räntesatser och på för banken förmånlig löptid". Mot bakgrunden härav och utan att fästa avseende vid bolagets (bankens) erinringar reducerade taxeringsnämnden reserven till allenast 30.000 kr motsvarande cirka 5 % på de till bankrörelsen hänförliga fordringarna om 522.200 kr. Beslutet innebar i princip att *ingen som helst nedskrivning tilläts* på de till hypoteks-rörelsen hänförliga reversfordringarna, 189.887.661 kr.

Helt naturligt åtnöjdes icke bolaget med taxeringsnämndens beslut. I besvär hos Stockholms stads prövningsnämnd åberopade bolaget sina invändningar och argument såväl i samband med förslaget till taxeringsåtgärd år 1956 som i skriftväxling med taxeringsnämnden samt utvecklade ytterligare sin ståndpunkt att

anledning saknades att reducera bolagets värderingsreserv, vilken ju uppgick till allenast cirka 1,5 % av de utestående fordringarnas nominella värde. Bolaget hävdade bl. a.

att bolaget bedrev penningförvaltande verksamhet,

att den relativt blygsamma reserven icke kunde anses oskäligen i förhållande till faktiskt förefintliga förlustrisker,

att en uppdelning av fordringarna (och verksamheten) på två skilda rörelsegrupper icke vore befogad i sammanhanget,

att det vore omotiverat att bedöma de framtida förlustriskerna under förutsättning av att bolagets verksamhet skulle avvecklas — vilket var ett av motiven för 1956 års taxeringsförslag — *enär frågan om avveckling kommit i ett nytt läge sedan Kungl. Maj:t den 6/9 1957 bifallit en framställning om att bolaget även framgent skulle få bedriva utlåningsrörelse*, omfattande långivning inom landet mot säkerhet av inteckning i fast egendom eller tomträtt med en- eller tvåfamiljshus, vilket innebar en utvidgning av motsvarande tidigare bedrivna rörelse,

att den fr. o. m. 1957 års taxering lagkrafttagande formella ändringen av ifrågavarande bestämmelser i kommunal-skattelagen icke i och för sig gäve anledning att bedöma värderingsfrågan på annat sätt än tidigare,

samt att riksskattenämndens meddelande 1957 nr 2:2 (jämför ovan) borde ha motsvarande tillämplighet jämväl för andra penningförvaltande företag.

Vidare diskuterades en enligt bolagets uppfattning helt irrelevant fråga, nämligen det förhållandet att bolaget ansågs ha redovisat "dolda reserver" till avsevärda

belopp på balansräkningens passivsida i och med att rådande kursläge å de av bolaget utfärdade obligationerna medgäve inlösen under pari. Redan i samband med 1956 års utredning hade granskningsmannen gjort gällande att hänsyn härtill borde tagas även vid bedömandet av den aktuella frågan om behovet av värderingsreserv för fordringar. Granskningsmannen yttrade bl. a.: "De ytterst obetydliga förlustriskerna på utlåning täckas sålunda många gånger om av den reserv på miljontals kronor som ligger i bankens förmånliga obligationsupplåning". Denna sammankoppling tillbakavisades av bolaget, som hävdade att det vore såväl skatterettsligt som företagsekonomiskt oriktigt att betrakta en "dold reserv" av ifrågavarande slag som en reservering för täckande av förlustrisker å omsättningstillgångar. Vad beträffar principfrågan om "kvittning" av en förlustrisk i varulagret mot dolda reserver i andra tillgångar (eller skulder) tillbakavisade bolaget kategoriskt den till grund för taxeringsnämndens beslut liggande uppfattningen.

Före prövningsnämndens avgörande begärdes och lämnades *ytterligare upplysningar* om bl. a. arten och fördelningen av bolagets lån i hypoteksrörelsen, varvid bl. a. meddelades att lånen fördelades med cirka 180.000.000 kr på rena bostadsfastigheter och cirka 10.000.000 kr på industri- och affärsfastigheter samt att samtliga ifrågavarande fastigheter voro belägna i Stockholms stad. Vidare ingavs i bestyrkta avskrifter ovannämnda resolution med Kungl. Maj:ts beslut att tillåta en fortsatt verksamhet för bolaget och resolution rörande stadfästelse av då gällande bolagsordning samt ett exemplar av bolagets nya, på grundval av först-

nämnda beslut utarbetade, men då ännu ej fastställda bolagsordning. Ytterligare meddelades på begäran att några förluster icke konstaterats under tiden 1/1—1/11 1957, varvid dock bolaget erinrade om sin tidigare kommentar att det icke vore ”befogat att av den omständigheten att några förluster icke föreligga under senare år draga den slutsatsen att förluster är uteslutna även i framtiden. Ingen kan exempelvis med säkerhet förutse hur fastighetsvärdena kunna komma att utvecklas i händelse av en kraftig konjunktur nedgång, och ingen kan heller med visshet säga att en sådan nedgång är utesluten”. Med anledning av det återkommande kravet på att bolaget skulle *styrka* den företagna nedskrivningen framhölls bl. a. följande: ”Man kan för övrigt med skäl fråga sig hur många företag med ett lagenligt till 40 % nedskrivet varulager som skulle kunna uppfylla det krav taxeringsmyndigheterna synas vilja uppställa för vårt vidkommande, d. v. s. styrka att den verkställda nedskrivningen är motiverad med hänsyn till de lagerförluster som faktiskt uppkommit under de senaste åren”. I anslutning till kravet på bevisning och specifikation av förlustrisken framhöll bolaget vidare:

”Den rätt att göra nedskrivningar å varulager, som tillkommer rörelseidkare i allmänhet, innebär ju att nedskrivning kan göras icke endast med anledning av konstaterad inkurans utan även på det såsom kurant betraktade varulagret. Nedskrivningen i det senare fallet är avsedd att täcka de ännu ej aktualiserade mer obestämbara förlustrisker, som föreligga i praktiskt taget varje varulager. Vi ha icke gjort gällande, att den nedskrivning av vårt ’varulager’ som vi anse oss berättigade till skulle vara betingad av någon konstaterad ’inkurans’. Vad det här gäller är en nedskrivning av det ’kuranta

varulagret’, ehuru av oändligt mycket mindre omfattning (1,5 %) än den nedskrivning med 60 % som rörelseidkare i allmänhet äro berättigade till. Det är alltså här fråga om sådana förlustrisker som icke f. n. kunna hänföras till vissa individuella objekt i varulagret men vilkas existens likväl icke kan förnekas. Skulle vi förvägras att bibehålla den nu aktuella värde regleringsreserven av *den* anledningen, att vi icke kunna precisera vilka engagemang som i framtiden kunna medföra förlust, vore detta lika felaktigt som att vägra ett industriföretag den vanliga generella nedskrivningen med 60 % under den motiveringen, att företaget ej kan ange vilka individuella artiklar i dess kuranta lager som förlustrisken hänför sig till. Härjämte må hänvisas till departementschefens uttalande angående nu ifrågavarande lagerkategori (prop 1955:100 sid 255): ’Principen bör vara att en fullt betryggande täckning skall medges för förlustrisker och att en häremot svarande nedskrivning skall kunna medges även utan specificerad utredning’.”

En omfattande utredning föregick prövningsnämndens beslut i målet. Det synes förtjäna *särskilt omnämnande* att från bolagets sida dessförinnan bl. a. framhållits, *dels* att rörelsen icke längre — såsom tidigare förutsatts vara fallet — befann sig under avveckling utan snarare kunde antagas komma att expandera, *dels* att enligt bolagets förmenande riksskattenämndens uttalande 1957 om försäkringsbolagens lagervärdering borde tillmätas viss betydelse även i förevarande sammanhang. Taxeringsintendenten yttrade till prövningsnämnden i anledning av vad som förevarit vid bolagets taxeringar 1956 och 1957 allenast: ”Jag finner bolaget icke ha styrkt sig berättigat till ändring i taxeringsnämndens beskattningsåtgärd och hemställer om avslag å besvären”. Prövningsnämnden ”beslöt i enligt

het med taxeringsintendentens hemställan” och avslog besvären.

Bolagets besvär till kammarrätten utvecklades i augusti 1959, varvid det enda i sak delvis nya argumentet bestod i en hänvisning till riksskattenämndens dämera föreliggande *definitiva anvisningar rörande försäkringsbolagens lagervärdering* (jämför ovan) jämte kortfattade kommentarer härtill, som huvudsakligen gick ut på att försäkringsbolagen t. o. m. på de kvalitativt bästa lånen fingo nedskrivna 2 %, varför om denna regel tillämpades jämväl å bolagets utlåningsportfölj nedskrivningen i dess helhet borde godtagas utan närmare utredning. I september 1961 avgav taxeringsintendenten en efter omständigheterna kortfattad förklaring till kammarrätten, vari alltjämt hävdades att några förlustrisker icke föreläge, bl. a. med hänsyn till att enligt intendents uppfattning det likväl vore fråga om — oavsett vad bolaget härutinnan andragit — ”en avveckling av hypoteksrörelsen sådan den dittills bedrivits”. Intendenten ville tydligen göra åtskillnad i beskattningshänseende mellan den ”gamla” respektive den ”nya hypoteksrörelsen. Vidare åberopade intendenten det av bolaget redan tillbakavisade argumentet om möjligheten till inlösningsvinster på obligationslån. Vad beträffar bolagets åberopande av riksskattenämndens anvisningar rörande försäkringsbolagens taxering ansåg taxeringsintendenten att meddelandet icke syntes böra följas vid klagandebolagets taxering, emedan rörelsen ”under beskattningsåret icke varit ensartad med tidigare års”, sedan bolaget ju överlåtitt all annan tidigare verksamhet än hypoteksrörelsen.

Samtliga dessa argument kunde punkt

för punkt tillbakavisas av bolaget med bl. a. följande skäl.

1) Det vore principiellt oriktigt att bedöma risken för framtida förluster enbart med ledning av under visst år eller viss tidsperiod konstaterade förluster. Skulle denna princip tillämpas på företaget i allmänhet — för vilka schablonregeln om nedskrivning till 40 % av anskaffningsvärdet eljest vore tillämplig — skulle säkerligen i endast mycket få fall ett nedskrivningsbehov svarande mot schablonen verkligen kunna påvisas.

2) Påståendet att rörelsen vore under avveckling var oriktigt och bolaget hade ju för länge sedan påvisat motsatsen. För fullständighetens skull ingavs därjämte Kungl. Maj:ts resolution av den 7/9 1961, varigenom den nya (tidigare åberopade) bolagsordningen hade stadfäst, och varav framginge (som även tidigare framhållits) att hypoteksrörelsen i stället för att avvecklas tvärtom skulle utvidgas.

3) Intendentens inblandning av frågan om ”den latent dolda reserven å balansens passivside” tillbakavisades med hänvisning till tidigare argument.

4) Vad slutligen beträffar åberopandet av riksskattenämndens meddelande, så måste enligt bolagets uppfattning intendenten ha gjort sig skyldig till ett misstag, när han alltjämt (år 1961) talade om riksskattenämndens meddelande nr 2:2 år 1957, medan bolaget sedermera även åberopat de definitiva anvisningarna (meddelande nr 1:3 år 1959), varefter intendents resonemang rörande 1957 års anvisningar vore av föga värde. Då det i målet endast vore fråga om fordringar i den s. k. hypoteksrörelsen vore det dessutom tämligen ovidkomman-

de att bolaget tidigare vid sidan därav även hade bedrivit bankrörelse.

I sitt utslag av den 20/2 1962 konstaterade kammarrätten följande:

”Bolaget är ett penningförvaltande företag och dess lånefordringar äro därför att betrakta såsom tillgångar avsedda för omsättning i dess rörelse. Den av bolaget vid beskattningsårets utgång upptagna värde regleringsreserven kan med hänsyn bland annat till omfattningen av bolagets utlåning ej anses obehörig. Enär på grund härav anledning att vid ifrågasvarande taxering till beskattning återföra någon del av de för värde reglering reserverade medlen icke kan anses hava förelegat, finner Kungl. Kammarrätten skäligt att, med ändring av prövningsnämndens beslut, nedsätta taxeringen — —.” (Kursiveringen gjord här.)

Med hänsyn till att en hel del argument för en mer resp mindre restriktiv syn på lagervärderingen för ifrågasvarande slag av rörelse ställts på sin spets i detta mål, har man anledning fråga sig om och i vad mån några för ifrågasvarande slag av rörelse mera *allmängiltiga slutsatser* kan dragas av utslaget. Ur prejudikatsynpunkt kan kanske beklagas att utslaget icke överklagats av taxeringsintendenten. Med hänsyn till det ganska omfattande arbete, som i målet nedlagts från taxeringsintendentens sida, synes man dock kunna taga för visst att denne först efter moget övervägande låtit sig åtnöjas med utslaget, vilket innebär att denne bedömt utsikterna till ändring i regeringsrätten såsom mycket små.

Likartade rättsfall från regeringsrätten

Nyssnämnda utslag synes därför kunna tillmätas en i viss mån prejudicerande be-

tydelse och det blir av särskilt intresse *om man sammanställer detsamma med utgången i de fåtaliga mål av denna typ, som dragits inför regeringsrättens prövning.* Jag åsyftar därmed regeringsrättens avgöranden RÅ 1954 ref 23, RÅ 1957 not Fi 2718, RÅ 1958 not Fi 1549—50 och RÅ 1959 not Fi 602—3.

Det första utslaget avsåg *H. N.J. Kreditaktiebolag i Halmstad*, som verkställt en obetydlig nedskrivning av utestående lånefordringar i bokslutet för *beskattningsåret 1947*. Nedskrivningen uppgick endast till *cirka 1,5 % av fordringarnas nominella värde*. Beskattningsnämnderna och kammarrätten vägrade avdrag för nedskrivningen, medan regeringsrätten — efter att ha konstaterat att bolaget vore att anse såsom penningförvaltande företag och dess lånefordringar såsom omsättningstillgångar — förklarade att ”sådana särskilda omständigheter icke visats föreligga, vilka kunna giva anledning att frångå det av bolaget i räkenskaperna upptagna värdet å lånefordringar” och sålunda *medgav* det yrkade avdraget.

Nästa rättsfall avsåg *AB Nordiska Kreditcentralens taxering 1953* för bankir rörelse. Detta bolag har tillgodofört sig avdrag för avskrivning å *aktier och obligationer* med 18.082 kr, varefter bokvärdet utgjorde 22.991 kr, medan *dagsvärdet* å bokslutsdagen var 68.119 kr. Redan före beskattningsårets nedskrivning förelåg alltså en ”reserv” (i förhållande till dagsvärdet) av 27.046 kr, vilken taxeringsintendenten ansåg vara betydande. Värdesättningen i räkenskaperna ansågs därför av taxeringsintendenten uteslutande ha skett i vinstreglerande syfte och skäl att frångå den i räkenskaperna gjorda värdesättningen borde föreligga. Prövningsnämnden förvägrade av-

drag för beskattningsårets nedskrivning, men kammarrätten biföll bolagets besvär och undanröjde taxeringarna. På besvär av taxeringsintendenten ändrades återigen taxeringen, varvid bolaget *förvägrades avdrag* för beskattningsårets nedskrivning. Regeringsrättens motivering var att den verkställda nedskrivningen å lagret av aktier m. m. ”måste med hänsyn till den dolda reserv i varulager, som — nedskrivningen förutan — förefunnits, *anses innefatta en lägre värdesättning å lagret än som med beaktande jämväl av de särskilda förlustrisker, vilka kunna vara förenade med av bolaget gjorda åtaganden framstår såsom befogad*, och sådana särskilda omständigheter förty föreligga, som föranleda frångående av den i räkenskaperna gjorda värdesättningen å varulager” (kursiveringen gjord här). Tyvärr synes av tillgängliga referat icke i målet ha upplysts om hur stor den dolda reserven var i förhållande till *anskaffningsvärdet*. Man hade sålunda endast taxeringsintendentens uppgift om reserven i förhållande till *dagsvärdet*. Då denna reserv redan före den aktuella nedskrivningen uppgick till omkring 40 % av dagsvärdet, och reserven i förhållande till *anskaffningskostnaden* sannolikt var av samma storleksordning, synes utgången i målet icke förvånande.

RÅ 1958 not 1949—50 avsåg *1953 och 1958 års taxeringar av Svenska Läkarnas Kreditkassa*, Ekonomisk förening u. p. a. Tvisten gällde föreningens rätt till avdrag för avsättning till delcrederefond (= nedskrivning å lånefordringar) med 2.100 resp 3.500 kr. I målet gjorde taxeringsintendenten bl. a. gällande att kreditkassan icke kunde betraktas såsom ett *penningförvaltande företag*, emedan

den ej vore underställd Bank- och fondinspektionen. Även om denna karaktär tillskrevs föreningen, bestreds likväl rätten till avsättning med motivering att förlustrisker icke förelåg och att föreningen icke kunnat påvisa konstaterade förluster. Föreningens verksamhet var av betydande omfattning. Bl. a. framhölls att föreningens upplåning i sparbank (mot säkerhet av de låntagarreverser, som utgivits till kassan) per ultimo 1950 uppgick till 1.280.000 kr. Föreningen *förvägrades avdrag* för avsättningarna av prövningsnämnden, men både kammarrätt och regeringsrätt delade föreningens ståndpunkt att avsättningarna vore skatterättsligt avdragsgilla. Regeringsrättens motivering: ”Enär föreningen får anses såsom *penningförvaltande företag*, i följd varav dess lånefordringar äro att betrakta som tillgångar avsedda för omsättning i föreningens rörelse, samt *sådana särskilda omständigheter icke visats föreligga*, vilka kunna giva anledning förvägra föreningen det yrkade avdraget, finner Kungl Maj:t ej skäl — — —” (kursiveringen gjord här. Utredningen i dessa mål synes ha varit en smula bristfällig i bl. a. siffermässigt hänseende, men det synes likväl klart att ifrågavarande avsättningar till delcrederefond, d. v. s. nedskrivningar å lagret, både absolut och relativt varit av *mycket obetydlig omfattning*.

De sistnämnda utslagen, slutligen, avser *1954 och 1955 års taxeringar av AB Industrikredit i Stockholm*. Bolaget hade till delcrederekonto avsatt tillhoppa 385.709 kr under åren 1948—1952, samt avsatt i boksluten 1953 och 1954 ytterligare 94.770 kr resp 103.962 kr, motsvarande *0,2 % av utlånade medel* per resp bokslutstidpunkter. Beskattningsnämnderna

och kammarrätten vägrade avdrag. Taxeringsintendenten hade bl. a. gjort gällande att tidigare verkställda avsättningar voro betydande och att bolaget aldrig haft några konstaterade förluster under sin dittillsvarande verksamhet. Till bedömande av den relativa storleken av avsättningarna må framhållas att den totala utlåningen per ultimo 1948, 1950 och 1953 utgjorde i runt tal *resp* 20, 36 och 46 *millioner kr*. Den totala reserven per ultimo 1953 utgjorde cirka 480.000 kr eller *cirka 1 % av motsvarande utlåning*.

Regeringsrätten biföll bolagets besvär med motivering *att* bolaget vore ett penningförvaltande företag, *att* dess lånefordringar var omsättningstillgångar i rörelse *och att* den verkställda avsättningen med *hänsyn bl. a. till omfattningen av bolagets utlåning och tidigare till samma konto avsatta belopp icke kunde anses obehörig*.

Slutsatser

Mot bakgrunden av förestående — av utrymmesskäl dock rätt summariska — redogörelse för vissa rättsfall, synes utgången i Sigab-målet inbjuda till vissa slutsatser angående omfattningen av rätten till nedskrivning å lånefordringar i penningförvaltande rörelse.

I de redovisade fem rättsfallen inkl Sigab-målet, har utgången sålunda blivit att den skattskyldiges nedskrivningsyrkanden godkännts i fyra fall och underkänts i ett fall. I sistnämnda fall (Nordiska Kreditcentralen) uppgick reserven till mycket betydande belopp, av allt att döma till flera tiotal procent av anskaffningskostnaden. Bolaget gjorde sålunda gällande en nedskrivningsrätt av ungefär samma omfattning som gäller för varula-

ger i allmänhet. Det synes ganska uppenbart att en nedskrivningsrätt av sådan omfattning strider såväl mot vid den aktuella taxeringen gällande rätts regler och praxis som mot nuvarande regler. Härtill kommer att detta mål icke är fullt jämförbart med de övriga, eftersom tvisten gällde nedskrivning å aktier och obligationer. De övriga fyra fallen har åtskilligt gemensamt. I samtliga fall var det fråga om *relativt sett obetydliga nedskrivningar* (Kreditaktiebolaget, cirka 1,5 % av fordringarnas nominella värde — Läkarnas Kreditkassa, de aktuella nedskrivningarna ytterst små och total nedskrivning sannolikt även av mycket obetydlig omfattning i förhållande till hela utlåningen — Industrikredit, cirka 1 % av fordringarnas nominella värde — Sigab, cirka 1,5 % av fordringarnas nominella värde), i samtliga fall var de *konstaterade förlusterna inga eller ytterst obetydliga* och i samtliga fall kunde heller *icke någon utredning rörande risken för framtida förluster* presteras. Härav torde man till att börja med kunna draga den viktiga (ehuru enligt för:s mening också ganska självklara) slutsatsen att taxeringsmyndigheterna saknar rätt att — som ej sällan synes ske — uppställa krav på *bevisning* — vare sig genom utredning om konstaterade förluster eller genom någon utredning av annat slag rörande framtida risker — *om förlustrisakens storlek* såsom förutsättning för medgivande av även relativt obetydliga nedskrivningar. Vidare torde man kunna våga påståendet att så länge värdeberedningsreserven för fordringar av ifrågasvarande slag *icke överstiger 2 à 5 % av fordringarnas nominella värde* (beroende bl. a. på säkerheterna) bör reserven anses vara vad jag här kallat ”relativt obe-

tydlig". Detta innebär sålunda att avdrag för reservering *intill i vart fall 2 % av nominella värdet alltid bör kunna påräknas* utan någon som helst bevisning om förlustrisken. Betr. fordringar av sämre kvalitet, t. ex. fordringar med säkerhet allenast i form av borgen, torde gränsen för nedskrivning utan bevisningsskyldighet kunna antagas ligga väsentligt högre än 2 %. Detta innebär bl. a. att företag som exempelvis Industrikredit och Sigab borde ha kunnat påräkna godkännande av sina avdragsyrkanden utan någon som helst argumentering utöver hänvisningen till reservens relativt obetydliga storlek. All övrig mer eller mindre skarpsinnig argumentering bör i dylika fall vara överflödigt. Nu gällande regel i punkt 1 av anvisningarna till 41 § KL, sjunde stycket "om godtagande av det lägre värde å lagret, som skattskyldig med hänsyn till föreliggande risk för prisfall visar vara påkallat" bör — jämförd med departementschefens uttalande "att en fullt betryggande täckning skall medges för förlustrisker — — — även utan specific-

rad utredning" — kunna tolkas så att *ingen som helst utredning* erfordras betr. nedskrivning av ifrågavarande blygsamma storleksordning. Man äger med andra ord presumera, att *en viss förlustrisk alltid föreligger* betr. omsättningstillgångar av ifrågavarande slag och att sålunda avdrag inom däremot svarande mycket måttliga gränser alltid skall medges. För riktigheten av denna uppfattning talar bl. a. även riksskattenämndens fleromnämnda anvisningar rörande *försäkringsföretagens* lagervärdering liksom dess anvisningar rörande lagervärdering för *byggnadsföretagen*, som ju nyligen överarbetats (se riksskattenämndens meddelande 1962 nr 2:2). Båda dessa anvisningar synes vara baserade på samma liberala tolkning utav den grundläggande lagregeln, som enligt min uppfattning bör tillämpas jämväl ifråga om värdesättningen av lånefordringar för penningförvaltande företag och som enligt mitt förmenande även kommit till uttryck i ovan behandlade rättsfall.

Till Länsföreningarnas av TOR Sekreterare!

Insänd snarast möjligt efter årsmötet utdrag av mötets protokoll utvisande styrelseval och beviljad ansvarsfrihet.

Låt oss även få ett referat från årsmötet för publicering i Skattenytt. Med hänsyn till det i allmänhet ansträngda utrymmet bör referatet göras så kortfattat som möjligt. Införda referat honoreras med ett enhetligt belopp oavsett omfattningen.

Med vänlig julhälsning.

Red.